

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ЖИНОЯТ ПРОЦЕССУАЛ
ҚОНУНЧИЛИГИДА СУДДА ИШЛАРНИ ЮРИТИШДА ТОРТИШУВ
ПРИНЦИПИНING MAЗМУН MOҲИЯТИ

Бабакулов Алишер Юсуф ўғи

адвокат

Аннотация: Ушбу тезисда жиноят процессуал қонунчиликда белгиланган судда ишларни юритишда тортишув принципнинг мазмун ва моҳияти, қонунчиликда мазкур принципнинг қўлланилишининг аҳамияти, айблов ва ҳимоя томонларининг процессуал тенглиги, айблов, ҳимоя ва суд функцияларининг аниқ ажратилганлиги, тортишув принципи суд муҳокамасининг оғзакилиги ва очиқлиги ҳақида сўз боради.

Калит сўзлар: судда ишларни юритишда тортишув, айблов, ҳимоя, суд, тенглик, оғзакилик ва очиқлик.

Abstract: This thesis discusses the content and essence of the principle of adversarial proceedings in court proceedings established in criminal procedural legislation, the importance of the application of this principle in legislation, the procedural equality of the prosecution and defense, the clear separation of the functions of the prosecution, defense and the court, the principle of adversarial proceedings, the orality and openness of the court proceedings.

Keywords: adversarial proceedings in court proceedings, prosecution, defense, court, equality, orality and openness.

Ҳукукий демократик давлат барпо этишда суд ҳокимиятининг мустақиллиги ва адолатли суд муҳокамаси муҳим аҳамият касб этади. Жиноят ишларини судда кўриб чиқишда адолатни таъминлашга хизмат қилувчи асосий принциплардан бири — тортишув принциpidир. Ушбу принцип жиноят процессуал қонунчилигининг демократик моҳиятини ифодалайди ҳамда инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилишга қаратилган.

¹Ўзбекистон Республикаси Жиноят процессуал кодекси 25-моддасида “Биринчи инстанция судининг суд мажлисида, шунингдек ишлар юқори судларда кўрилаётганда иш юритиш тарафларнинг ўзаро тортишуви асосида амалга оширилади. Иш судда кўрилаётганда айблаш, ҳимоя қилиш ва ишни ҳал қилиш вазифалари бир-биридан алоҳида бажарилиб, айнан бир орган ёки айнан бир мансабдор шахс зиммасига юклатилиши мумкин эмас. Биринчи инстанция судида иш юритиш фақат айблов ҳулосаси ёки айблов далолатномаси ёхуд тиббий йўсиндаги мажбурлов чораларини қўллаш учун ишни судга юбориш тўғрисидаги қарор мавжуд бўлганда бошланиши мумкин. Давлат ва жамоат айбловчилари, судланувчи, вояга етмаган судланувчининг қонуний вакили, ҳимоячи, жамоат ҳимоячиси, шунингдек жабрланувчи, фуқаровий даъвогар, фуқаровий жавобгар ва уларнинг вакиллари суд

мажлисида тарафлар сифатида иштирок этадилар ва далиллар тақдим этиш, уларни текширишда қатнашиш, илтимос билан мурожаат қилиш, ишнинг тўғри ҳал этилиши учун аҳамиятга молик ҳар қандай масала бўйича ўз фикрларини билдиришда тенг ҳуқуқлардан фойдаланадилар. Суд айблов ёки ҳимоя тарафида турмайди ҳамда уларнинг бирон-бир манфаатларини ифодаламайди. Суд ҳолислик ва беғаразликни сақлаган ҳолда тарафлар процессуал мажбуриятларини бажаришлари ва берилган ҳуқуқларини амалга оширишлари учун зарур шароитлар яратиб беради” деб белгиланган.

Тортишув принципи — жиноят ишларини судда кўриб чиқишда айблов ва ҳимоя томонларининг мустақил, тенг ҳуқуқли ҳамда фаол иштирокини, суд эса ҳолис ва бетараф ҳакам сифатида иш юритишини англатади. Бу принципга кўра, суд айблов ёки ҳимоя функциясини бажармайди, балки томонлар томонидан тақдим этилган далилларни баҳолаш орқали қонуний ва асосли қарор қабул қилади.

Жиноят процессуал қонунчилигида тортишув принципи қуйидаги асосий жиҳатлар орқали намоён бўлади.

Биринчидан, айблов ва ҳимоя томонларининг процессуал тенглиги таъминланади. Томонлар далиллар тақдим этиш, уларни текшириш, гувоҳлардан сўроқ қилиш, илтимоснома ва эътирозлар билдириш ҳуқуқига эга.

Иккинчидан, айблов, ҳимоя ва суд функцияларининг аниқ ажратилганлиги ушбу принципнинг муҳим белгисидир. Айбловни прокурор қўллаб-қувватлайди, ҳимояни эса айбланувчи ва унинг ҳимоячиси амалга оширади. Суд эса ушбу жараёнда ҳолисликни сақлаган ҳолда адолатли қарор чиқаради.

Учинчидан, тортишув принципи суд муҳокамасининг оғзакилиги ва очиқлиги орқали таъминланади. Суд мажлисида томонлар ўз позицияларини эркин баён этади, далиллар бевосита текширилади ва баҳс муҳити юзага келади.

Тортишув принципи жиноят суд иш юритувида айбсизлик презумпциясини амалга оширишга хизмат қилади. Айбни исботлаш мажбурияти айблов томонига юклатилади, айбланувчи эса ўзини оқлаш ёки айбловга қарши далиллар келтириш ҳуқуқига эга бўлади.

Бу эса асоссиз айбловлар ва ноқонуний қарорларнинг олдини олишга ёрдам беради.

Шунингдек, мазкур принцип суд қарорларининг қонунийлиги, асослилиги ва адолатлилигини таъминлашда муҳим ўрин тутаяди ҳамда фуқароларнинг суд ҳокимиятига бўлган ишончини мустаҳкамлайди.

Жиноят ишларини юритиш жараёнида тортишувчанлик ҳақиқатни аниқлаш, далилларни текшириш, айблов ва ҳимоя билан боғлиқ асосларга аниқлик киритиш нуқтайи назаридан муҳим аҳамият касб этади.

Жиноят процесси принциплари тизимидан жой олган судда ишларни юритишда тортишув принципи жиноят процессуал тизимнинг самарали фаолият юритишини ва жиноят ишини юритиш жараёнидаги муаммоларни муваффақиятли ҳал этишни таъминлайди.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

Хулоса қилиб айтганда, тортишув принципи Ўзбекистон Республикаси жиноят процессуал қонунчилигининг асосий таянч принципларидан бири бўлиб, у суд муҳокамасида томонлар тенглиги, суд холислиги ва инсон ҳуқуқларининг самарали ҳимоясини таъминлайди. Мазкур принципнинг тўлиқ ва тўғри қўлланилиши адолатли суд қарорларини қабул қилишнинг муҳим кафолати ҳисобланади.

